

Tolerantlığın Azərbaycan nümunəsi

Aprelin 23-ü, şənbə günü gecə saat 23:00...

Xaçmazdakı qızıl günbəzli Müqəddəs Mucüzəvi Nikolay pravoslav kilsəsinin qarşısında böyük izdiham var. Hər kəs kilsəyə daxil olmaq üçün səbirsizlənir...

Bu gecə, xristianların dili ilə desək, İsa Məsihin diriliş gecəsidir. Xristianlar çarmıxa çəkilən peyğəmbərin 3-cü günün tamamında bu zülmə qalib gəldiyi gecəni ölüm üzərində qələbə günü - Pasxa bayramı kimi qeyd edirlər.

Və gözələnən an yetişir...

Kilsənin zəngi çalınır, müqəddəs məkanın qapıları açılır və insanlar növbə ilə içəri daxil olmağa başlayırlar. Kilsənin mərkəzindəki simvolik qəbirin qarşısında keşiş, arxasında isə 3 köməkçisi dayanıb. İnsanlar sırayla şamlarını yandıraraq ikonaların qarşısında yerlərini alırlar.

Beləliklə, ayın mərasimi başlayır. Keşiş gələnləri salamlayıb duaları oxumağa başlayır. Müqəddəs Nikolayın ikonasının arxasında dayanan xanımlar isə xorla keşişi müşayiət edirlər...

Azərbaycanda ikinci ən böyük etnik qrup

Multikulturalizm və tolerantlıq məkanı kimi tanınana Azərbaycanda ötən həftəsonu pravoslav xristianları Pasxa bayramını qeyd edirlər. Biz də jurnalist marağı ilə həm pravoslavların Müqəddəs Mucüzəvi Nikolay kilsəsində keçirdikləri dini mərasimi, həm də müqəddəs məkandan ayrıldıqdan sonra səhərə qədər evlərində qeyd etdikləri bayram ayinlərinə şahidlik etmək üçün Xaçmaza yollanmışdıq. Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin əməkdaşı Ramin Xudayev və Fərid Məmmədovun müşayiəti ilə burada gördüklərimiz, eşitdiklərimiz isə, heçyiqətən, də çox maraqlı və xoş təəssürat yaratdı.

Qısa xatırlatma: Azərbaycanda İslamdan sonra ən böyük etnik dini qrup pravoslav xristianlardır. Onların Azərbaycana gəlişi XIX əsrdə rus çarizminin bölgələrdəki köçürmə siyasəti nəticəsində başlayıb. Buraya köçənlərin əksəriyyəti hərbi və məmur ailələri olub. Onlar müxtəlif bölgələrdə məskunlaşdıqdan sonra dini ayinlərini icra etmək üçün kilsələr tikməyə başlayıblar.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin Təhlil və proqnozlaşdırma şöbəsinin müdiri Elnara Kərimova bizimlə söhbətində bildirdi ki, Azərbaycanda pravoslav kilsəsinə 2 icma daxildir - rus və gürcü pravoslav kilsələri. Gürcü pravoslav kilsəsinin mənsubları etnik gürcülərdir. Rus pravoslav kilsəsinin mənsubları isə ruslar, ukraynalılar və belaruslardır. Dövlət Statistika Komitəsinin ən son 2009-cu il üçün hesabatında rusların sayı 119,3 min, ukraynalıların sayı 21,5 min, gürcülərin sayı 9,9 min nəfər göstərilir. Onlar Bakı, Sumqayıt, Gəncə, Lənkəran şəhərlərində və Xaçmaz, Gəndəb, Qax, Şamaxı rayonlarında məskunlaşıblar. Pravoslavların ölkə ərazisində ümumilikdə 9 kilsəsi və 2 ibadət evi fəaliyyət göstərir.

Xaçmazda isə 8 min nəfərə yaxın pravoslav yaşayır. Bu da ümumi əhəlinin 4-5 faizini təşkil edir. Onlar əsasən rayonun Köhnə Xaçmaz, Ləcət, Yalama, Müskür, Nəbran və Alekseyevka yaşayış məntəqələrində məskunlaşıblar. Rayonda Müqəddəs Mucüzəvi Nikolay pravoslav kilsəsi mövcuddur.

Pasxa bayramında oruc tuturlar

Pasxa bayramı 2 aylıq orucluğu başlayır. Bu dövrdə ot, süd, ba-

lıq (2 dəfə istisna olmaqla) kimi məhsullar yeyilmir. Yalnız bayram günü gecə ayinləri yerinə yetirildikdən sonra oruc müddəti tamamlanır.

Xaçmaz pravoslavlarının six məskunlaşdığı bölgələrdən biri olmaqla yanaşı, həmçinin Pasxa bayramını xüsusi qeyd etmələri ilə də seçilir.

Bayram başlamazdan əvvəl rayondakı Rus icmasının sədri Azər Navinin evində qonaq olduq. Evlərinə çatmaq bizə böyük sevgi və istiqanlıqla qarşılayan ailə gəlişimizdən məmnunluğunu qapının kənarında bildirdi. Süfrə arxasında öyləşdikdə ilk gözə çarpan da ev sahibəsi Marina xanımın bayram münasibətilə hazırladığı şirniyyatlar oldu. Xüsusi reseptləri olan Pas-

Azərbaycanı tərk edib gedənlər sonradan geri qayıdıblar

Azər Navi deyir ki, müstəqilliyin yeni öldü olduğu vaxtlarda

Azərbaycanda yaşayan xristianlar ən çətin dövrlərini yaşayıblar. Ancaq Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə vəziyyət dəyişib. Dinindən, dilindən asılı olmadan hər kəsə ölkə ərazisində tam rahatlıqla yaşamaq haqqı verilib. Bu da insanlara ən böyük ümid işığı olub.

Sədr söyləyir ki, hazırda yaşadığımız ərazidə əsasən ruslar yaşayırlar. "İndi yaxınlıqdakı qonşuların azərbaycanlılardır. Rayondakı kəndlərdən birində bir rus qadın yaşayır, təmiz azərbaycanca o qədər gözəl danışır ki, heç demək olmaz ki, rusdur. Bir çox hallarda buradan gələnlər də olub, ancaq müəyyən vaxt keçdikdən sonra onlar getdikləri ölkələrə uyğunlaşa bilmədiklərindən yenidən doğma məskənlərinə geri qayıdıblar. Bunların hamısı onu göstərir ki, keçən illər ərzində hər iki xalq bir-birinə olduqca sıx qaynaşmışdır".

Azər Navi son olaraq onu da əlavə edir ki, Xaçmaz tolerantlığın timsalında ən yaxşı nümunə göstəriləcək bölgələrdəndir: "Mən bəzən deyirəm ki, dünyada hər hansısa xalq, millət əsl tolerantlıq görmək istəyirsə, mütləq buraya gəlsin. Biz onlara tökcə yaşayış tərzimizi göstərərək ən gözəl nümunə ola bilərik".

Həyat yoldaşı Marina Panamarcuk isə söhbətində əsasında dedi ki, Azərbaycanda yaşadığına görə çox xoşbəxtdir. Hətta bayramları burada 2 dəfə qeyd edirlər: "Bu gün mənbəyimizə məxsus olan spesifik çeşidlərdən qonşulara payladığımız kimi, onlar da Novruzda süfrəmizi ləzzətli şirniyyatlarla doldururlar. Beləliklə də, biz hər iki xalqın bayramını keçirib, onlarla birlikdə belə xoş ab-havalara qorquluruq".

Qızıl günbəzli Müqəddəs Mucüzəvi Nikolay kilsəsi

Sonra Müqəddəs Mucüzəvi Nikolay kilsəsinə yollanırdıq. Kilsənin həyətinə daxil olduqda axşam saat 22:00 idi. Bağçam pəllərinin gur işıqları aydınlıqda idi. Kilsə küknar ağaclarının əhatəsində, sanki gül-çiçəklərin qucağında yerləşir. Qapıları üzümüze keşiş Qreqori açdı. Nuranı üzli ieromonax bizi içəri dəvət etdi. Bura içərişi hüzurlu dolu bir ocağa bənzəyirdi...

Bayramın başlamasına 1 saat qaldığından keşiş və köməkçiləri kilsədə hazırlıq görürdülər. Əvvəlcə keşiş Qreqori ilə bu xristian məbədinin tarixindən söz açdı. O bildirdi ki, kilsənin yerində əvvəlcə ev olub, daha sonra ərazisi müqəddəs ibadətə gətirilməsi üçün kilsə tikilib. Pravoslavların məbədi olan bu yer isə İkinci Dünya müharibəsindən dərhal sonra, 1946-cı ildə tikilib. Həmin vaxtdan da fəaliyyətdədir. Kilsənin divarları gil kərpiclə hörülüb. Yayın sərin, qışı isti keçən məbəd müqəddəs ikonalarla bəzədilmiş böyük ibadət zalı və altardan ibarətdir. Altara isə yalnız keşiş və köməkçiləri girə bilərlər.

Din xadimi Qreqori 2011-ci il döndürmə siyasətini icra edir. O vurğuladı ki, bura təyin edildikdən sonra çox işlər gördü. Bunlardan biri də günbəzin tikilməsidir: "2017-ci il qədər kilsənin indiki qızıl günbəzi yox idi. Günbəzsiz kilsənin isə

əzəməti təəssüf ki, zahirdən bəlli olmur. Biz toplanan ianələrlə bunları Rusiyanın Volqodonsk şəhərindən gətirdik. Diqqətlə baxsanız, görsəniz ki, günbəzin daxilində İsa peyğəmbərin rəsmi təsviri vardır".

Bundan əlavə, kilsə işıq, su və qaz sistemi ilə də daimi təchiz edilib. Məbəd həyətinə tikilən yerdə isə bayramlarda və digər vaxtlarda uzaqdan yol qət edən insanlara çay və yemək süfrəsinin açılması üçün otaq var. İeromonax qeyd edir ki, pandemiyadan öncə buraya Azərbaycanın döndürmə siyasətindən insanları üz tuturdular. Hətta kilsənin ən çox ziyarətçi qəbul etdiyi vaxtlardan birində 300 nəfərə qədər insanı görmək olardı.

Salamia söyləyir ki, xristianlardan əlavə, rayonda yaşayan müsəlmanlar da Pasxa bayramına böyük diqqətlə yanaşır, hətta onların hazırladığı çörəklərdən dadmaq üçün kilsəyə gəlirlər.

Pasxa bayramında müsəlman qadın

Vaxt tamam olur və bayram başlayır. Kilsədə ayinlər icra edilən zaman kənardan dua edən xanımlardan birinə yaxınlaşırdıq. Söhbətimiz zamanı öyrənirik ki, Könül xanım müsəlmandır. Ancaq Pasxa bayramına maraqlı görünüşündən bu gecə kilsəni ziyarət etməyə gəlib: "Bu kilsəni çox bəyənirəm, sanki bura ruhumun rahatlığına qovuşmasın, dualarımın yerinə yetəcəyinə sənə söyləyir. Nəticədə xristianlar da, müsəlmanlar da eyni Allahı pənah götürürlər. Elə bu gün Pasxa bayramı da bu məbədə gəlməyimə vəsifə oldu".

Könül xanımla yanaşı, kilsədə bir neçə müsəlman da var idi. Onlar da dualarını edib mərasimi izləyirdilər. Daha sonra məlum oldu ki, kilsəyə qonşu rayonlardan olan ziyarətçilər də ibadətə gəliblər.

İrəliləyən saatlarda ayinlər davam edir, məni ruhlandırıcı azad olmaq üçün Qreqori atanın yandırdığı Qüdsdən gətirilən qatran isə ətrafı gətirdikə tüstüyü qorq edirdi. Daha sonra sünlərdən çıxarılan ikonalar pravoslav ziyarətçilərə verilərək kilsənin başına dövr edildi. Öndə məşəllə irəliləyən azyaşlı uşaq gələnin qaralığında arxadan gələnlər insanlara çraq oldu.

Mərasim zamanı ata və köməkçiləri ağ libasdən qırmızı libasa keçirdilər. Bu isə əfsanələrdən biri ilə izah edilir. Deyilənlərə görə, Məryəm Maqdalena Tiberiyanın yanına gələrkən Məsihin dirilməsi haqqında danışanda o inanmayıb. Roma imperatoru deyib ki, kimsə öləndən sonra dirilməsi ağ yumurtanın qırmızıya çevilməsi qədər mümkündür. Elə bu zaman yumurta qırmızı rəngə boyanıb və İsa peyğəmbərin səmələrdə qeyb olması haqqında deyilib. Deyilənlərin timsalında da keşiş və köməkçiləri Məsihin dirildiyini və bayramın gəldiyini xəbər vermək üçün libaslarını dəyişmişdilər.

Gecə 03:00-a yaxınlaşır, atanın səsinə səs verən, duaları onunla bir ağızdan ritmik çalınan oxuyan insanlar 4 saat yorulmadan ayaq üstə durmuşdular. Sonuncu mərasim isə keşiş Qreqorinin orucun bitdiyini elan etməsi ilə başa çatdı. Bu zaman o, altından böyük bir qədohlu çıxıb pillekənlərdə dayandı. İnsanlar bir-birinin ardınca növbələrini gözləyirdilər. Ata hər birinə şərabə batırılmış çörəyi təqdim etdi. Çörək və şərab İsanın bədəninin və qanının rəmzləridir. Bununla da orucuları yekunlaşan pravoslavlar 2 aylıq etiqlərini başa vurmış sayılırdılar.

Nəhayət, izdiham qapıya doğru irəliləyirdi. Bu vaxt anıdan təzərimizə su damcları töküldü. Ata müqəddəs suyu insanların üstünə çiləyərək onlara xoş arzu, diləklərini və dualarını səsləndirirdi. Sonuncu dəfə təbriki ucadan səsləndirdi: "Məsih dirildi!" Qələbəlikdən cavab olaraq qorpan "Həqiqətən dirildi!" ifadəsi isə gələnin son cümləsi oldu.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı ilə baş tutan səfərimiz uğurlu oldu. Gecəni insanlara başqarı mesajların ünvanlandığı müqəddəs məkanda keçirdik. Doğmalığı, əsl səmimiyyəti illiklərimizə qədər duyduğumuz bu yerə də ziyadəsi ilə sanki tolerantlığın ən üst pilləsinə ucaldıq...

Aydan XƏLİLOVA, "Azərbaycan" Bakı-Xaçmaz-Bakı